

Tereziánská 71 iniciativa

ČASOPIS MEZINÁRODNÍHO SDRUŽENÍ

srpen 2014

Foto: Matěj Stránský

Aninka a Pepíček ve Vlaku Lustig

Více o představení Brundibár na str. 10–11.

Proč se Židé obávají

Deborah E. Lipstadvová píše o vzrůstajícím evropském antisemitismu

Ve staré židovské anekdotě se říká: „Víte, jak vypadá židovský telegram?
ZACNETE SE OBAVAT. STOP. PODROBNOSTI POZDEJ. STOP.“

Moji židovští přátelé se mě často ptají na současné projevy antisemitismu, zejména v Evropě. „Je to jako v roce 1939? Jsme na prahu dalšího holocaustu?“

Až do teď byla moje odpověď jednoznačná: „Ne!“ Vždycky jsem měla za zlé představitelům komunit, když – buď z pravé obavy nebo s cílem prosadit své vlastní zájmy – používají analogie s holocaustem k popisu současné situace. Jejich tvrzení jsou historicky nesprávná. Přehánějí v popisu současných událostí a zcela podceňují situaci v roce 1939.

Rozdílů mezi tehdy a nyní je spousta. Když dojde k projevům antisemitismu dnes, vládní představitelé to odsoudí. To je na světelné roky vzdálené situaci ve 30. a 40. letech, kdy vlády nejen že mlčely, ale dokonce se spolupodílely. Rozdílem mezi přítomností a minulostí je také naše paměť. Nyní, na rozdíl od 30. let, víme, že události se mohou stupňovat. Dnešní Židé jsou rozhodní ve svém odhodlání: „Nikdy více.“

A přes to přese všechno si říkám, jestli nejsem až příliš optimistická. Minulý měsíc propalestinští demonstranti na Kurfürstendammu, legendární berlínské třídě, skandovali „Židi, Židi, zbabělý svině.“ Demonstranti v Dortmundu a Frankfurtu křičeli: „Hamás, Hamás! Židi do plynu!“ A prohamasovský demonstrant v Berlíně se odtrhl od davu a napadl staršího muže, který poklidně stál opodál a držel izraelskou vlajku.

V předvečer francouzského státního svátku 14. července uvěznil propalestinští výtržníci skupinu pařížských Židů v synagoze a zachránit je musela až policie. Před několika týdny se v Římě objevily nápisy vyzývající k bojkotu padesáti obchodů s židovskými majiteli. Minulý týden se protiizraelští demonstranti v centru Londýna zaměřili na obchod s potravinami Sainsbury's, jehož manažer ze strachu před napadením obchodu odstranil košer produkty z regálů. (Řetězec supermarketů se později omluvil.)

Nabízí se souvislost všech těchto násilností s aktuálními událostmi v Gaze. Jenže tento trend je přítomen již nějakou dobu. V březnu 2012 byli čtyři lidé zabití v židovské škole v Toulouse ve Francii. (Minulý měsíc byla tamní židovská obec napadena s použitím výbušnin.) V prosinci 2012 izraelský představitel varoval židovské muže v Dánsku, aby si při návštěvách synagogy nenasazovali kipy dříve, než budou uvnitř budovy. Je stále běžnější, že židovští turisté v západní Evropě přestávají nosit cokoli, co by mohlo upozorňovat na jejich židovství. Střelba v Židovském muzeu v Bruselu v květnu, měsíc před začátkem posledního konfliktu v pásu Gazy, zabila čtyři lidi.

Nesouhlasím s těmi, kteří tvrdí, že to, co se děje, jsou „jen slova“. Nakonec právě slova často mohou za posun od hněvu na izraelskou vojenskou akci k nenávisti vůči Židům obecně.

Neuklidňuje mě ani argument, že se těchto útoků dopouští „nespokojená muslimská mládež“. (Podle jednoho odhadu mají 95 % antisemitských akcí ve Francii na svědomí mladíci arabského či afrického původu.) Mnozí z těchto muslimů se narodili v Evropě, případně se stanou rodiči nové generace Evropanů.

Je pravda, že toto není pravicový antisemitismus 30. let, který vzešel ze zakořeněných letitých křesťanských názorů demonizujících Židy. Islám tradičně nevnímal Židy tímto způsobem. Ale v minulém století se objevil zřetelný proud muslimského antisemitismu. Je založený na základech antipatie vůči nemuslimům a spojuje křesťanský antisemitismus, který na Blízký východ přinesli evropské misionáře, s převážně levicovou sekulární formou antisemitismu. Je to zřejmě z politických karikatur, úvodníků, televizních pořadů a novinových článků.

Příkladem je Charta Hamásu. Obsahuje odkazy na „Protokoly sionských mudrců“, nechvalně známý padělek vytvořený ruskou carskou policií v roce 1903 a později používaný nacistickou propagandou. Charta obviňuje Židy z účasti na tajných spiknutích s cílem rozdmýchat globální ekonomické a politické katastrofy. Vyzývá přívržence, aby se připravili na „další kolo boje se Židy, obchodníky s válkou“.

Argumenty jako „je to jen rétorika“, „jsou to jen muslimové“ – mi vadí skoro stejně jako násilností samotné. Namísto ospravedlnování těchto událostí by se kulturní, náboženské a akademické autority všech zemí, kde se tyto události staly, měly cítit otřeseny až do morku kostí, a to nejen s ohledem na bezpečnost svých židovských sousedů, ale také na budoucnost zdánlivě liberální, osvícené společnosti, ke které patří. Přesto, když mluvčí Hamásu nedávno trval na svém prohlášení, že Židé používají krev nežidovských dětí do svých macesů – což je jeden z nejstarších antisemitských mýtů vůbec – evropské elity převážně mlčely.

Sedmdesát let po holocaustu se mnoho Židů v Evropě již necítí bezpečně. Lidé, kteří se cítí bezpečně, si nenajímají ozbrojené strážce, aby se mohli jít pomodlit. V příliš mnoha městech po celém světě vás při hledání místní synagogy nasměrují větou „Poznáte to podle policejního auta před budovou“. Francie zaznamenala prudký nárůst počtu Židů, kteří se rozhodli emigrovat (i když tato čísla jsou stále ještě docela nízká).

Telegram dorazil. Židé jsou znepokojeni. Je na čase, aby se tak začali cítit také ti, kteří si cení svobodné, demokratické, otevřené, multikulturní a osvícené společnosti. Není to sice další holocaust, ale špatné je to dost.

*Z angličtiny přeložil Matěj Stránský,
článek vyšel 21. 8. 2014 v New York Times*

Deborah E. Lipstadvová je profesorkou moderních židovských dějin a studia holocaustu na Emory University a autorkou např. knihy „Proces s Eichmannem“.

Dnešní antisemitismus

Text i foto: Pavel Hoffmann, Reutlingen

„Hamas Hamas, Juden
„Hins Gas!“; „Jude,
Jude, feiges Schwein, komm
heraus und kämpf allein!“;
„Israel – Kindermörder!“

Tato hesla, která silně připomínají ulice Německé říše v letech 1933 až 1945, znějí dnes z tisíců hrdel příznivců Hamásu, levých extremistů a neonacistů, kteří v nezvyklé jednotě pochodují ulicemi Berlína, Düsseldorfu, ale i Paříže, Bruselu, Londýna, Malmö a všude tam, kde žije velká menšina agresivních muslimů. Jinak se tyto skupiny do krve nenávidějí, ale proti Židům mezi nimi panuje neuvěřitelná jednota. Stovky komentářů a dopisů čtenářů obviňují Izrael ze zabíjení dětí a radí Židům k sebevraždě

tím, že mají pustit Hamás bez kontroly přes hranice. Tato hesla a obrazy jsou vidět denně během bojů v Gaze, kdy se Izrael brání léta trvajícím a nyní zesíleným raketovým útokům, únosům a vraždám Hamásu a jiných arabských skupin, které mají ve své ústavě (resp. Chartě) zakotveno vyvraždění všech Židů na celém světě jako podmínku pro nastolení „světového míru“. Židé už nesedí jenom na kufrech, ale odcházejí. Jenom z Francie odjelo přes nebezpečí raketových útoků tento rok do Izraele tisíce mladých židovských rodin.

Vyvraždění skoro 3 tisíc bezbranných palestinských Arabů v utečeneckém táboře Yarmouk, 200 tisíc mrtvých Syřanů, plynem zavražděné děti v Sýrii, stovky znásilněných žen a tisíce vyhladovělých mužů, dětí a žen v arabských zemích nepřivedlo během posledních dvou let ani jediného demonstranta na ulici, žádný žurnalista nepokládal za nutné volat na poplach. Až teprve když začínají umírat Arabové v Gaze, kteří jsou brutálními zrůdami Hamásu holemi hnáni na střechy domů, o kterých izraelská armáda předem informovala obyvatele, že je bude kvůli raketovým rampám bombardovat, ozve se obrovské rozhořčení všech antisemitů v Evropě.

Když čtu v těchto dnech v německých novinách spoustu čtenářských dopisů, týkajících se této války Izraele proti teroru, tak mi to připadá, jako by někteří němečtí občané, když zasednou v neděli ke svátečnímu obědu a jedí své vepřo – knedlo – zelo z porcelánových talířů, jež patřily v minulosti židovským sousedům, kteří zahynuli v plynových komorách, dostávají nutkání démonizovat židovský stát, aby ulehčili svému svědomí.

Současně musím ale uznat, že nikdy se v průběhu podobných válek nezúčastnilo tolik lidí na proizraelských demonstracích jako nyní. Sám jsem se zúčastnil jedné této demonstrace ve Stuttgartu (viz fotografie) uspořádanou Spolkem německo – izraelského přátelství. Chránila nás stovka policistů před řvoucími masami protidemonstrantů s červenými (nechápal jsem smysl) a palestinskými vlajkami. Na demonstraci pronesl projev izraelský žurnalista Ulrich Sahn, který ještě donedávna pracoval v „Stuttgarter Zeitung“, než ho pro jeho politické smýšlení vyhodili z redakce. Bohužel těch ostatních je mnohem víc. Slušní občané se bojí o svůj život a o své zdraví. Ani policie není schopna zabránit útokům zuřivých antisemitů. Kdo tyto brutální masy jednou zažil, ten je už nikdy nezapomene.

Tato situace ukazuje, že je nutné – kromě uctívání památky obětí holocaustu, stavění pomníků a návštěv pamětníků ve školách – zabývat se také nebezpečím rostoucího antisemitismu jak v arabských zemích, tak i v Evropě.

Pochod živých každoroční návraty do Osvětimi

Michal Salomonovič, Ostrava

Každoročně, a tak i letos, 28. dubna se zaplnily prostory muzea – koncentračního tábora Auschwitz-Birkenau stovkami mladých lidí z celého světa, aby v „Pochodu živých“ uctili památku šesti milionů židovských obětí 2. světové války.

Letošní Pochod živých byl připomínkou maďarských obětí holocaustu a švédského diplomata Raoula Wallenberga, který zachránil tisíce životů maďarských židů tím, že jim pomohl získat švédské pasy.

Tichého pochodu mezi koncentračními tábory Auschwitz a Birkenau se zúčastnilo tisíce mladých lidí z různých zemí nejen Evropy. Doprovázeli je bývalí vězni tábora bez ohledu na náboženskou nebo národnostní příslušnost.

Účast české skupiny zorganizovala ICEJ Praha a provázeli ji i bývalí vězni tábora – Luděk Eliáš a Michal Salomonovič. Vyprávěli přítomným mladým lidem nejen z České republiky, ale i z Polska a Německa, o svém životě nejen v koncentračním táboře,

ale i v ghettech. Vyprávění a diskuse byly hlavně varováním před nebezpečím opakování válečných hrůz.

Českou skupinu doprovázeli také představitelé Moravskoslezského kraje – Ing. RSDr. Svatomír Recman, náměstek hejtmána, Dr. Vlastislav Kuchař, vedoucí kanceláře hejtmána, a tajemnice MěV ČSBS Ing. Jarmila Michálková, kteří položili věnec u zdi, kde se konaly popravy.

Rej slušňáků, sympatizantů, indiferentních, agresorů a zvrhlíků

Pavel Stránský

Takhle mi připadá množina zápisů do pamětních knih na různých místech v bývalém terezínském ghettu.

Každý člověk má svou osobní ideu, své výlučné „právo“ na její splnění a uplatňuje ji za všech okolností a při každé vhodné i nevhodné příležitosti.

Většina zápisů je od soucítících jedinců a jejich esenci, byť vyjádřenou mnoha způsoby, lze shrnout do dvou slov: *Nikdy víc* nebo *Už nikdy*.

Ty nejprostší jsou samozřejmě od dětí. Kresbička (žel, nikoli vždy vhodná) nebo: *Byl jsem tady – Pepík*.

Některé zápisy vyjadřují právě jen zmíněnou nosnou jedincovu vyhraněnost a nemají nic společného s danou výstavou. V pamětní knize na výstavě kopií kreseb a maleb bývalých vězňů terezínského ghetta jsem jich našel překvapivě hodně. Uvedu příkladně některé z nich.

Francouzsky: *Nechť žijí francouzské sýry a vína!*

Španělsky: *Katalánsko není Španělsko!*

Německy: *Jak nudné!*

Hluboce soucím s oběťmi německého nacismu a stydím se za to, že násilí a krutosti páchali příslušníci národa, k němuž patřím. (Domnívám se, že pisatelkou byla asi německá studentka.) Pod tento zápis někdo připsal (patrně jiná německá či německy hovořící studentka): *Já ne.*

Za nejhorší považují arabsky psaný zápis, který mi přeložil izraelský pár:

Arabové dovrší, co se nepodařilo německým nacionálním socialistům: konečné řešení židovské otázky.

Stále mi není jasné, proč pisatel vůbec přijel do bývalého ghetta. Pokochat se židovským utrpením a vepsat tuto svou nosnou ideu?

Maximu Gorkému se připisuje toto prohlášení: *Člověk, to zní hrdě.*

Žel, nikoli vždy.

Důstojné setkání ve Flossenbürgu

Michal Salomonovič

Ve dnech 18. – 20. července 2014 se opět sešli v *Gedenkstätte Flossenbürg* bývalí vězni tohoto koncentračního tábora a jeho poboček na třídní vzpomínkové akci. Každoročně nás ubývá, a letos do bývalého tábora přijelo 35 někdejších vězňů z Izraele, Polska, Ukrajiny, Belgie, USA, Itálie, Maďarska, Brazílie, Rakouska a Slovinska. Z České republiky jsme byli čtyři – Hana Hnátová, Helga Hošková, Lisa Míková a já – Michal Salomonovič. Naši skupinu doplňovali členové ČSBS Marie Tykalová a Ruda Wittenberk, bývalý vězeň ghetta Terezín, a syn Arnošta Lustiga Josef se svými dětmi.

Bohatý program připravili pracovníci Památníku s vedoucím Dr. Jörgem Skriebeleitem.

První dny program vyplňovaly besedy bývalých vězňů se studenty z Německa, Polska a České republiky, které se konaly v nedalekých školách, kde byli studenti ubytováni.

Vyvrcholení setkání bylo jako každoročně v neděli, za účasti oficiálních hostů, představitelů Bavorska, v čele s dr. Ludwigem Spaenie, ministrem pro kulturu, Českou republiku reprezentoval Vladimír Krňávek, konzul generálního konzulátu ČR v Mnichově.

V „Údolí smrti“, kde jsou umístěny společné hroby zahynulých vězňů podle národností, byly položeny věnce a zapáleny svíčky.

Oldřich Stránský na demonstraci „Společně proti neonacismu“ v listopadu 2007 na Staroměstském náměstí (foto Matěj Stránský)

Zemřel Oldřich Stránský

Anna Lorencová

Mnozí jste jej asi znali jako aktivního člověka a dlouholetého předsedu Svazu osvobozených politických vězňů; v Praze 7 vedl několik let místní pobočku, jejíž jsem byla členkou. Oldřich byl také v letech 1998–1999 předsedou Tereziánské iniciativy.

Dnes můžeme jen smutně konstatovat, že Oldřich Stránský zemřel po krátké nemoci 18. července 2014 ve vysokém věku 93 let.

Pro ty, kteří jste ho neznali, uvádíme alespoň několik základních informací.

Oldřich Stránský se narodil v roce 1921 v židovské rodině v Mostě a mládí prožil v Českém Brodě, kam se rodina přestěhovala.

V roce 1941 byl deportován do jednoho z prvních židovských koncentračních táborů v protektorátu, do Lípy u Havlíčkova Brodu, a po atentátu na Heydricha deportován do terezínského ghetta. V prosinci 1941 byl zařazen do transportu do Osvětimi, kde pracoval v tzv. Leichenkomandu. Při Mengeleho selekci šťastně prošel a 30. června opustil Osvětim a dostal se do tábora Schwarzheide v Sasku, a odtamtud posléze do Sachsenhausenu, kde byl 22. dubna 1945 osvobozen. Prošel celkem pěti koncentračními tábory a během holocaustu přišel o rodiče, bratra a široké příbuzenstvo.

O svém životě napsal poutavou a velice informativní knížku *Není spravedlnosti na zemi*, která vyšla v roce 2002.

Navzdory tomuto osudu usiloval Oldřich Stránský o smíření s Němci a vzájemnou česko-německou spolupráci, což se, i za pomoci dalších bývalých československých vězňů, podařilo.

Pohřeb Oldřicha Stránského se konal v pátek 25. července 2014 ve Velké obřadní síni krematoria ve Strašnicích za účasti mnoha bývalých vězňů i Oldřichových přátel.

Jako Pánbůh ve Frankrajchu

Michaela Vidláková, foto Veronika Čabálková a Michaela Vidláková

Tak už jsem konečně, ač nerada, přiznala, že už taky patřím mezi seniory. Pražská židovská obec totiž pořádala pro seniory rekondiční pobyty, a jelikož jsem neměla pro letošní léto žádný zvláštní program, přihlásila jsem se na první z nich, poblíž Valašských Klobouků. Měli jsme se tam dobře, ale své chybičky to mělo, hlavně terén nebyl příliš vhodný pro méně fyzicky zdatné. Všechny cesty nevedly totiž do Říma, ale většinou do prudkého kopce, kromě těch, které vedly z kopce dolů, takže do kopce bylo nutno se vyškrábat alespoň cestou domů. Pro kardiaky a špatně chodí-

cí tedy přesně to správné. Jinak se mi pobyt líbil, stoupání jsem ještě celkem zvládala a to mě naladilo, abych se přihlásila i na druhý pobyt. Milovy na Českomoravské vysočině znám a mám je moc ráda.

Doprovázely nás hlavní organizátorka Veronika a dvě někdejší pracovnice ŽOP, hlavní sestra Helenka a sociální pracovnice Boženka. Účastníků bylo 24, převážně členů Tereziánské iniciativy a Hidden Child. Patřila jsem mezi nejmladší, a že už je mi dvacet pryč.

Autobus přijel včas, cesta uběhla s menší přestávkou v místě prezidentského letního sídla, ale na kafi jsme ne-

byli u něj, nýbrž v místní hospodě. Do hotelu Devět skal u milovského rybníka jsme přijeli asi v půl jedné. Čekalo nás čisté a pohodlné ubytování, řízek s bramborovou kaší a bouřka s průtrží mračen. Lilo jako ze sprchy. Hotel má však pěkný krytý bazén a o program bylo postaráno. Po vybalení a krátkém odpočinku tedy hurá do plavek. A aby se nám nezkrátily žíly, přišla tam cvičitelka a nastalo aerobní cvičení v bazénu.

Jídla bylo víc než dost: snídaně – bohaté bufet, servírovaný oběd, večere – opět teplé bufet, dostatek ovoce, zeleniny, zákusky a ještě jsme dostali

Andulka – těžce pracující důchodce

(foto M. V.)

Kdo skočí výš – dítě nebo Bohuna? (foto V. Č.)

Helgo, trénuješ na přeplavání La Manche? (foto V. Č.)

Účastníci zájezdu

(foto V. Č.)

na každý den poukaz do kavárny na káfičko nebo čaj s moučnickem.

Na programu byly vycházky a výlety do blízkých lesů a pro ty méně výkonné alespoň kolem rybníka. První dny moc horko nebylo, denně však bylo možno se koupat a cvičit uvnitř v bazénu, další dny pak na ty otužilejší čekal přímo před hotelem i velice „osvěžující“ rybník a půjčovna lodiček. Pro oživení programu i polodenní zájezd do Hlinska a do skanzenu na Veselý kopec. Jinak ještě v hotelu ping-pong, kulečnick, venku petang nebo rozvalování v lehátku na terase (to ale zas Boženka, aby nám nezakrněly ty malé šedé buňky, pořádala trénink mozků). Někomu vyhovoval individuální gaučing v pokoji, četba, televize, tu jsem ale zapínala jen na AZ kvíz. Přiznám

se, že jsem vůbec neměla chuť na zprávy ze světových bojišť. Po večeri přišly na řadu „hráčské orgie“ – karty nebo scrabble.

Každý dělal, co chtěl a na co měl chuť, nic nebylo povinné... A že ty chutě byly přiměřené věku! Třeba 93letá Edita si dala, jen tak mimochodem, asi 15 bazénů kraul znak, 81letý Jirka si vyšlápl nahoru na Devět skal a vydrápal se až na horní skálu, drobná Andulka ve svých 87 rázovala jako grenadýr, veslovala na pramici, hrála ping-pong, 85letá Bohuna skákala na trampolíně, prostě všechno možné, co tak asi odpovídá běžné představě o osmdesáti a devadesátiletých stařečích a stařenkách.

Pobyt sice nebyl úplně levný, ale za tu cenu jsme dostali plnohodnotné

využití. Velký dík patří Židovské obci za to, že nám toto všechno uspořádala. Díky tomu to totiž mělo ještě dvě výhody: jednak jsme se mnozí již léta znali, a pokud ne, snadno jsme se spřátelili. A měli jsme přitom dobrý pocit, že je s námi někdo, kdo zajistil program, kdo se postará, pomůže, když je třeba. Nutno říci, že naše tři „betrojerky“ se o nás stále ale nevtíravě staraly, doprovázely nás na vycházkách, „pásly“ ve vodě – ačkoliv pro ně to určitě zrovna odpočinková dovolená nebyla! Ještě že zdravotní sestra neměla využití pro svou odbornost, přes všechnu snahu účastníků se nikomu nepodařilo něco si vyvrknout, zlomit či jinak přivodit větší zranění. Jak říkám – takhle se snad nemá ani *Pánbůh ve Frankrajchu!*

Svědectví terezínských zdí – výzva pamětníkům

Richard Homola

Výstupy projektu Richarda Homoly a kolektivu, označeného názvem Svědectví terezínských zdí, byly poprvé představeny veřejnosti formou výstavy v kladenské Malé galerii České spořitelny letos v květnu. Pamětníci mohli několik fotografií vidět na dubnovém sněmu Terezínské iniciativy, ukázky přineslo na poslední straně i minulé číslo Terezínské iniciativy. Značný zájem o tyto fotografie inspiroval autora k co nejrychlejšímu vystavení v Praze. Těžiště uvedeného projektu spočívá ve vyhledávání stop bývalého terezínského ghetta – rytin, nápisů, kreseb atd. – v prostorech Tereziina a jejich fotografickém zachycení velkoformátovou technikou a zpracování klasickým procesem kontaktního kopírování. Kladenská prezentace byla pilotním výstupem zatím více než rok a půl trvající práce na projektu zahájeném v březnu 2013 a podpořeném grantem Nadace Židovské obce v Praze i spoluprací s Městem Terezín, Památkem Terezín, Univerzitou Karlovou v Praze. Zpracovány jsou již desítky náleží, jež po sobě zanechali nucení obyvatelé ghetta a jež se dochovaly dodnes, včetně několika fresek. Jména či monogramy vyryté do zdi mají v kontextu terezínského ghetta význam náhrobního kamene, kresba vytvořená pro obveselení dítěte, které ze dne na den ztratilo své rodiče, v sobě koncentruje strach a úzkost zdejších vězňů. Na rozdíl od deníků, souborů kreseb nebo jiných sofistikovaných odkazů, vznikaly uvedené projevy mimoděk, spontánně a z rozličných důvodů.

Na mapování stop spojených s konkrétními příběhy a osudy lidí, kteří ghettem prošli, autor spolupracuje s kolektivem renomovaných odborníků z oblasti historie, fotografie a výtvarného umění. Projekt, který je v současnosti zhruba v polovině, by měl v příštích letech vyústit ve vydání souhrnné publikace na základě uceleného fotografického souboru aspirujícího na „historický pramen“.

Další představení stále se rozrůstajícího fotografického souboru budou mít zájemci možnost navštívit v prostorech Židovského muzea v Praze během letošního září a října – vernisáž výstavy pod totožným názvem Svědectví terezínských zdí proběhne 16. září. Rádi bychom proto prostřednictvím časopisu Terezínské iniciativy vyzvali všechny pamětníky, jejichž život byl spojen s terezínským ghettem, k účasti na této pražské prezentaci. Uvedená výstava je věnována především jim a autor bude vděčný za jakoukoli vzpomínku, která bude spojena s vystavenými fotografiemi. Touto cestou chce autor rovněž poděkovat za velice vstřícný a chápavý přístup Židovského muzea, jmenovitě Janu Wittenbergovi a Leo Pavlátovi.

Všechny členy Terezínské iniciativy srdečně zveme na vernisáž výstavy 16. září 2014 v 18 hodin v prostorech Vzdělávacího a kulturního centra Židovského muzea v Praze, Maiselova 15 (3. patro).

S Davidem Peterem, vrchním pražským rabínem, hovořila Anna Lorencová

Foto Jan Šimeček a Michal Stránský

Pane rabíne, přišla jsem za vámi, abych vás požádala o rozhovor o vašem životě, o tom, jak jste se připravoval na rabínskou dráhu a jak ji vykonáváte. Vy už jste několik let rabínem, ale v poslední době jste povýšil, to mi ještě v průběhu rozhovoru vysvětlíte. Ráda bych věděla, jak jste se k této náročné práci dostal, propracoval a prostudoval atd.

Řekněte, prosím, něco o svém dětství, o své rodině, kam jste chodil do školy...

Moje maminka je rodilá Pražačka, žije na Vinohradech, kde i já jsem se narodil a vyrostl v tomto prostředí. Tatínek je z Havířova a jako student přišel do Prahy, aby studoval na Akademii múzických umění, obor varhany u profesora dr. Jiřího Reinbergera.

Jaké jste měl školy ještě předtím, než jste začal studovat na rabína?

Mám taneční konzervatoř v Praze, skončil jsem v roce 1994, dva roky jsem působil v Národním divadle a od roku 1996 jsem byl na civilní náhradní službě na Židovské obci v rámci sociálního oddělení. Navštěvoval jsem lidi v jejich

domácnostech, chodil do nemocnic, něco podobného, co dělám i dnes. Tehdy jsem byl mladý kluk.

Nějakou vyšší školu jste nestudoval?

Nikdy jsem nestudoval vysokou školu, mám střední školu a vysokou ješivu.

Vaše rodina byla věřící?

Každý člověk je věřící, otázkou je, jestli je praktikující. My jsme dodržovali tradiční vysoké svátky a chodili do Jeruzalémské synagogy a to je tak skoro všechno. Byli jsme prostě pražská židovská rodina.

Vaše maminka říkala, že byla ze zbožné rodiny.

Její babička dodržovala kašrut, šabat i další svátky a babička maminku vychovala.

Jak jste se dostal k tomu, že jste začal studovat na rabína?

To první je veliký sen, když je člověk mladý, dospívá a hledá sám sebe. V té době přišla taky revoluce a změna politického života a možnost více se přiblížit k židovské obci. V letech 1989–90 jsem přišel na Židovskou obec s rodiči za panem rabínem Mayerem, který měl kroužek Talmud Tora, vždycky ve středu, a tam se člověk začal zajímat o různé věci. Vedl to pan rabín, byl to dobrý člověk a my děti jsme ho milovaly a pořád ho máme všichni rádi. Měl kouzlo pro děti; byla to malinká skupinka dětí, která se scházela u něj v kanceláři.

Kolik vás bylo?

Něco kolem deseti.

Jak jste byli staří?

Snad od deseti do třinácti čtrnácti let. A člověk se taky dozvěděl, že rodiče měli schovanou „knihovnu za knihovnou“, jak se říká, něco, co děti neměly vidět za komunismu. Tam byly knihy nejen Tomáše Garrigua Masaryka nebo Eduarda Beneše, ale taky rodinná alba, židovské modlitební knihy a taky učebnice hebrejštiny. Když moje maminka, jako mladá, asi desetiletá holka, měla se svými rodiči odjet do Izraele, což se bohužel nepodařilo, ale na památku měla učebnice hebrejštiny, a já jsem se začal učit hebrejštinu. Byl to trochu problém, měl jsem umět ruštinu, která mi nešla, a učil jsem se hebrejštinu, která mě bavila, a to nebylo moc dobré. A ještě jeden obrázek – jeden prastrýc od maminky byl rabínem v Praze – Michlí. Jmenoval se Hirschberger a jeho jméno je v Pinkasově synagoze i s tetičkou Vilhelmínou Hirschbergerovou. A takových našich příbuzných, kteří zahynuli v různých koncentračních táborech, je kolem šesti desítek... Jednoho dne jsem se definitivně rozhodl, že půjdu ve šlépějích zahynulého strýce rabína – a stanu se jím.

Foto M. S.

Foto J. Š.

Jak dlouho taková výuka trvá?

Když je to pravý tradiční rabín, tak to trvá velice dlouho, to může být deset, patnáct, pětadvacet i třicet let. Protože rabínské vzdělání je náročné. Dneska rabíni dostávají tituly, když splní třeba nějaké minimum, podle toho, co ta organizace nebo ten zkoušející rabín vyžaduje. Já jsem měl víc oborů, ale někomu třeba stačilo, že uměl kašrut, košer potravinářství. To stačilo. Já jsem uměl víc, několik oborů, ale taky nemám absolutní vzdělání. Ale moje touha je stále se vzdělávat.

Vy jste, pokud vím, už dosti dlouho rabínem.

Teď jsou to tři roky; začal jsem působit v Praze v Jeruzalémské synagoze v roce 2011.

Když jste nastoupil, odjel jste ještě studovat třeba do Anglie nebo do Izraele?

Byl jsem v Izraeli, v Jeruzalémě.

Tam jste taky ještě studoval?

Tam jsem studoval 13 let na třech školách.

To už jste pouze studoval?

Studoval jsem, dělal jsem průběžné zkoušky z oborů, které byly vyžadovány, a všeobecné židovské vzdělání.

V té době jste tedy už byl pevně přesvědčen, že se stanete rabínem?

Ano.

Za tím účelem jste konečně vlastně do Izraele odjel.

Ano.

Děkuji vám za rozhovor i za čas, který jste mi věnoval.

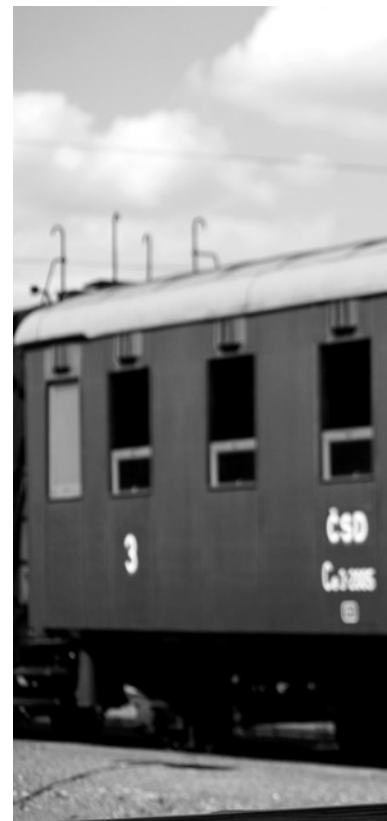
Dětská opera Brundibár ve Vlaků Lustig

Petra Horáková Křištofová, foto Matěj Stránský

U příležitosti festivalu Devět bran byla v sobotu 12. července na nádraží Praha-Bubny uvedena dvě představení dětské opery Brundibár. Dismanův rozhlasový dětský soubor doprovázený orchestrem Archioni Plus tak připomněl 70. výročí tragického vyvraždění českých židů z rodinného tábora BIIb v Osvětimi-Březince, kde v březnu a červenci 1944 došlo k zaplňování celkem více než 9 000 vězňů.

Dětská opera Hanse Krásky se pod taktovkou Michala Macourka netradičně odehrávala přímo na vlakovém nádraží, odkud za druhé světové války odjížděly transporty do Terezína. Dětské herci a zpěváci vystoupili na pódiu *Vlaku Lustig*, který je speciálně upraveným vlakem a symbolicky připomíná osudy obětí nacistických transportů, které v období druhé světové války křižovaly Evropu v rámci tzv. konečného řešení židovské otázky. Vlak je sestaven z vozů připomínajících transportní vagony do koncentračních táborů, tzv. dobytčáky.

Příběh Pepíčka a Aninky, sourozenců, kteří shánějí peníze na mléko pro nemocnou maminku a musí svést boj se zlým flašinetářem Brundibárem, opět dojal početné publikum. V hlavní roli Aninky se ve své premiéře představila teprve šestiletá Sofie Horáková, pravnučka Judy Horákové, která přežila věznění v Osvětimi a dalších koncentračních táborech. Dismančata svým nevšedním výkonem zajistila divákům nezapomenutelný zážitek, který byl završen společnou jízdou historickou vlakovou soupravou na nádraží Velešlavín a zpět.

Bolavý zub

Michaela Vidláková

Již delší dobu probíhá v předsednictvu TI diskuse o vhodnosti promítání filmu „Darované město“ školním zájezdům v Terezíně. Většina členů předsednictva, ale ani zde ne všichni, je toho názoru, že to divákův pohled na terezínský život nesmírně zkresluje. Film byl přece natáčen na příkaz nacistů s jednoznačným propagačním cílem – ukázat, že různé pověsti o špatném zacházení se Židy ve 3. říši jsou nepravdivé. Nalezené části filmu byly po válce pro Památník Terezín použity tak, že konfrontace s obrazy terezínských umělců a s doprovodným mluveným textem o počtu mrtvých z transportů odeslaných z Terezína, hovoří o jiné skutečnosti, než jakou se film snaží předestřít. Ale málo platné, jsme dost zvyklí – a mládež zvláště – vnímat film jako dokument a namalovaný či nakreslený obraz jako fantazii umělce. Málokdo se dokáže z tohoto podvědomého způsobu vnímání vymanit. Při střídavém promítání filmu a obrazů daleko více ulpí v paměti pohyblivý filmový záběr než namalovaný obraz. A tak mnoho diváků, zejména mezi mládeží, po spatření filmu odchází se

vzpomínkou na to, jak to v Terezíně „skutečně“ vypadalo, čili přesně, jak se to snažili nacisté předvést. Že se tam Židé „vůbec neměli zle...“ Přes 30 000 mrtvých terezínských vězňů, nacpané ubikace, nechutné a nedostatečné jídlo, špatné hygienické podmínky, nemoci, nedostatek léků – to v propagačním filmu vidět není. A ty citované transporthy, z nichž tak málo lidí přežilo? No ano, ale to už se přece netýká pobytu v Terezíně! Jistě, nikdo nepochybuje o tom, že podmínky v Terezíně byly nesrovnatelně lepší než v ostatních koncentracích a ghettech. Ale o tom přece v této souvislosti vůbec nejde.

Proto mnozí z předsednictva TI soudíme, že **film není záhodno promítat** možná vůbec, ale zejména ne školním skupinám.

Odlíšné názory má vedení a pedagogický personál Památníku Terezín. Pedagogický personál Památníku hájí svůj postoj tím, že přece předtím žáky upozorní, že při filmování šlo o záměrnou propagandu, a vysvětlí jim, co to propaganda je. Přesto jsem si několikrát v besedách se žáky – ba i s dospělými – ověřila, že nafilmované záběry uvíznou v jejich paměti daleko víc, a tím ovlivní jejich představu o Terezíně výrazněji než vše ostatní ve filmu i v expozicích Muzea.

Při návštěvě Mgr. Špringla, vedoucího pedagogického oddělení PT, a Dr. Munka, ředitele PT, jsme na toto téma opakovaně a dlouho upozorňovali a o problému diskutovali. Nakonec jsme se dohodli, že pokusně bude u školních návštěv spuštěna dotazníková akce, která by tyto rozdílné názory ověřila. Pak se ale ukázal rozpor o znění otázek v dotazníku. Dotazník totiž prý bude předložen na konci návštěvy, těsně před odjezdem, kdy už nebude čas si sednout a otázky promýšlet. (Už to je chyba, na odpověď je třeba myslet, nejen automaticky zaškrtnat odpověď, o které mohou žáci předpokládat, že je nejspíše očekávána.)

Ukázka otázek, navržených Památníkem:

2/ *Propagandistický film, z kterého jsou použity úryvky v dokumentu Darované město, natočili: (zakroužkuj správnou odpověď)*

a/ *nacisté, aby zakryli své zločiny.*

b/ *Rudá (sovětská) armáda, aby zdokumentovala skvělý život obyvatel terezínského ghetta.*

4/ *Jaký máš pocit z Terezínského ghetta po zhlédnutí celého dokumentárního filmu Darované město?*

a/ *V Terezínském ghettu si lidé žili dobře.*

b/ *Určitým použitým filmovým záběry nelze věřit, záměrně to ukazují lepší, než to ve skutečnosti bylo.*

A tak si nejsme moc jisti, že anketa skutečně odpoví na onu otázku, která nás už dlouho trápí jako bolavý zub. **Jaký smysl má film Darované město promítat?**

O to více teď, kdy se pravděpodobně do Terezína přestěhuje nedávná, podle nás rovněž pro veřejnost kontroverzní výstava „Filmování v Terezíně“. I tato výstava (s jejím logem připomínajícím znak SS – snad aby to nalákalo více publika?) by podle našeho názoru měla být určena spíše filmovým badatelům, historikům, než široké veřejnosti. Učit, co je to propaganda? Ale to přece není vlastním cílem návštěvy Terezína!

A tak bychom docela rádi vtáhli do této diskuse i další čtenáře, kteří by se k tématu chtěli vyjádřit. Napište nám, co o tom soudíte.

Z LITERÁRNÍCH PRACÍ ŠKOLNÍ

Davidův deník

Laura Sorgerová, 16 let, Gymnázium Matyáše Lercha, Brno-Žabovřesky

...a pak jsem ho pod hromadou starého harampádí konečně našel. Vzal jsem jej do ruky a sfoukl z jeho černé vazby silnou vrstvu prachu. Když odezněla nesilnější euforie z jeho nalezení, otevřel jsem zažloutlé stránky a začel se do tak dlouho hledaného deníku mého předka...

Dovolte mi se vám představit. Jmenuji se Tomáš, je mi pětadvacet a rád nakukuji pod pokličku neprobádaného. Za neprobádanou jsem ještě před nedávnem považoval naši rodinu. Nechci nějak urážet mé milované příbuzné, ale v jistém ohledu jsou... řekněme lehce egocentričtí, jednodušší a nezvídaví. Zkrátka je nikdy ani nenapadlo zamyslet se nad jejich původem. Již v útlém věku mi chyběly příspěvky do debat o nejrůznějších dědečcích a prarodících, protože se o nich u nás doma prostě a jednoduše nemluvilo. „Zkrátka tady jsme a je mi jedno, jestli byl nějaký můj prapraněco Švéd, indián, Eskymák nebo Číňan.“ Těmito slovy otec vždy reagoval na mé dotazy, pomocí kterých jsem se pokoušel vyzvědět něco o mých kořenech. Pochopil jsem tedy, že bude třeba ptát se jinde. Asi v patnácti letech jsem se začal prohrabávat nejrůznějšími archivy a zaplňovat stránky desítek zápisníků informacemi o lidech alespoň zdánlivě souvisejících s mou rodinou. Úspěch se dostavoval velmi pomalu, ale já jsem se nevzdával. Člověk po autonehodě se taky nesmíří se zbytkem života na vozíku a bojuje, dokud se znovu nepostaví na vlastní nohy. A tak jsem se i já jednoho dne oprostil od kolečkového křesla nevědomosti a našel mezi svými předky židovského spisovatele Davida Baitmana.

Milý deníku. Nebo snad čtenáři? Buďte vůbec ten tradiční trojúhelník autor-kniha-čtenář v mém případě někdy kompletní? Netuším. Možná bude lepší nedělat si plané iluze. Tak tedy milý deníku. Jmenuji se David Baitman, ale lidé mne nazývají různě. Strýček David. Pan Baitman. Amatérský spisovatel Baitman. Špína židovská. Ano, i tak mne – stejně jako ostatních 450 000 obyvatel varšavského ghetta – nazývají.

Ucítil jsem lehké mrazení v zádech. Ze školy jsem samozřejmě nějaké poznatky o židech měl, ale když jsem si představil, že za těmi dráty žil jako divá zvěř uvězněný můj předek, moje rodina a jejich přátelé, došlo mi, jak lehce se to mohlo stát mně. Stačilo by se narodit o pár desítek let dříve.

Píše se rok 1941, bydlím ve skromném přístřešku s mou matkou Evou, sestrou a její rodinou. Otce si sotva pamatuji. Jmenoval se Josef, prý byl urostlé postavy s poměrně útlými rameny a pohublými končetinami. Přes vysoké čelo mu do očí padaly černé vlasy, byl vášnivým čtenářem a hudebníkem. Co z toho všeho je pravdivé, vám říct nemohu. Stejně jako vám nejsem schopen potvrdit či vyvrátit, že jeho hlas zněl jako vlny moře rozbíjející se o útes. Tento nejasný obrázek jsem si ve své hlavě vytvořil skrz matčina vyprávění. Otce jsem totiž nestihl pořádně poznat, válka mi ho – stejně jako tolik jiného – vzala příliš brzo.

Náš všední den. Poměrně časně vstávám a pomáhám matce při přípravě snídaně (která se vzhledem k podmínkám stává čím dál skromnější), poté usedáme ke stolu i s mou sestrou Leonorou a její dcerou Ester. Její muž, Aron, zatím kdesi pobíhá. Abych pravdu řekl, netuším, jaká aktivita stojí za tak častou Aronovou nepřítomností. Tuším však, že se nejedná o nic legálního či bezpečného. Jsem sice jeden z mála, ale veřejný život jde naprosto mimo mě. Nechci slyšet ani vědět, co se kde děje za špatnosti. Chci si jen v klidu sedět, psát své příběhy a trávit čas s mou neteří. Esterka je totiž přímo úžasné dítě. Den co den s ní hrávám na flétnu a její pokroky mne nepřestávají udivovat. Jen málo věcí mám tak rád jako pohled na to malé skotačící děvče s flétnou v ruce a její vlasy jak uhel tančící všude okolo snědého oblíčeje s přídrzlým úsměvem.

Privřel jsem oči a naprosto jasně jsem viděl dívku poskakující po ulicích ghetta. Celý výjev mi připadal až skoro hmatatelný. Jen jsem si nedokázal vysvětlit jedno – copak necítila ve vzdu-

chu tu všudypřítomnou plížící se smrt? Copak netušila, jaký osud ji s největší pravděpodobností čekal? A co její matka? Nevadilo jí, že se její dítě směje, i když k smíchu důvod nebyl? Vzpomínám si, jaké to bylo, když umřel dědeček (mimochodem jediný z mých prarodičů, o jehož existenci jsem věděl). V domě zavládlo naprosté ticho, občas zazněla zdvořilostní fráze či naprosto neodkladný dotaz. Po asi pěti dnech jsem při čtení narazil na úsměvnou pasáž a cukl koutky úst. Ten nával výčitek ze strany rodičů snad nikdy nezapomenu. Nesměl jsem se pousmát kvůli jediné smrti, zatímco tato dívka každý den tančila mezi utrpením.

Další zápisky byly vesměs špatně čitelné a většinou se jednalo o podrobné popisy každodenních událostí. Z toho mála, co se mi povedlo z vybledlého inkoustu vyluštit, jsem jasně cítil narůstající strach židovského obyvatelstva a každou minutu se rozšiřující moc německé strany – kousíček po kousíčku, jako by sbírali drobečky – drobečky moci a lidských životů. Sbírali cílevědomě a vytrvale, dokud nesebírali kašdický z nich. Každý, i ten téměř zanedbatelný drobek mých předků.

Ano, politika mne doteď ani za mák nezajímala. Uznávám, už v posledních měsících na mne občas dolehla tíha hromad zákazů v kontrastu s tak úzkými zásobami potravin, ale pořád jsem byl schopen na vše zapomenout, sednout si do osamělého kouta a věnovat se zaplňování mých stránek. Všechno se změnilo prvního dubna. Má sestra, Leonora Silbersteinová, byla společně se svým mužem Aronem a dcerou Ester deportována do Treblinky. Až moc dobře vím, jaký osud je potkal...

Nyní jsem znal i poměrně přesné údaje. Měl jsem jméno, příjmení, rodné příslušníky i datum odsunutí do koncentračního tábora. Kdybych chtěl, s největší pravděpodobností by se mi podařilo zjistit i datum jejich úmrtí. Za několik vteřin, během kterých jsem přečetl několik řádků ze zatuchlého deníku, jsem věděl o svém původu víc, než mi za celý život pověděli mí rodiče. Vlastně jsem nikdy nezjistil, proč se mnou rodiče o našem původu odmítali ho-

MLÁDEŽE PO NÁVŠTĚVĚ TEREZÍNA

vořit. Neznali jej? Naháněl jim strach? Styděli se za něj? Nikdy jsem jim tyto otázky nepoložil. Teď se sám sebe ptám, jestli bych já byl schopný mým potomkům vyložit tak krutou minulost.

Milý čtenáři, piši čtenáři, protože pevně věřím, že jednoho dne budeš existovat. I přes pořád se zhoršující životní podmínky žiji pořád stejně – celé dny jen piši, případně hraji na flétnu. Obojí mi tolik připomíná mou rodinu, především malou Esterku. Přesto se své záliby nehodlám vzdát. Kdysi jsem ve svých chlapeckých letech zaslechl, že ve válce mlčí múzy. Má tedy má flétna mlčet? Mají mé papíry zůstat bílé? Ne. Já totiž s nikým neválčím. Nikdo z nás, chodících mrtvol, co se z posledních sil snaží dostat tón z rozladěných nástrojů, neválčí. Jsme jako stádo oveček čekajících na porážku. S nikým neválčíme, jen čekáme, až na nás přijde řada.

Ať jsem se snažil, jak jsem chtěl, nikdy jsem nezvládl přečíst všechny Davidovy zápisky z nejtěžších let jeho života. Víckrát jsem si v nich však všiml zmínky o knize příběhů. V těchto příbězích prý zachytil obrovskou část minulosti naší rodiny.

Jak se mi později podařilo vypátrat, David válku přežil a oženil se. Jeho dcera Ester a zároveň má prababička už zřejmě vyrůstala podobně jako já – bez sebemenší zmínky o předešlých generacích. Její otec přestal o svém původu hovořit. Toto v naší rodině přetrvalo, dokud ve mně nezačalo klíčit zrníčko zvědavosti a já se nerozhodl odhalit alespoň část naší minulosti, která by se – i přes svou krutost – neměla zapomínat ani přehlížet.

Knihu s příběhy, která by mi nejspíš bývala řekla víc, se mi nikdy nepodařilo nalézt i přes to, že jsem jejímu pátrání zasvětil poměrně velkou část svého života. Byla pryč. Spolkla ji propast času a zapomnění, stejně jako pozřela všechny mé předky, jejich přátele, životy, sny i díla. Přesto sám sebe považuji za šťastného člověka – podařilo se mi nalézt deník, svědectví o vesměs dobrých duších, které ve většině případů čekal podobný osud. Svědectví o beráncích, uměním si zkracujících čekání na smrt.

S múzou do boje!

Žaneta Voldánová, 18 let, GOAH, Hodonín

Sperem v ruce a sešitem na klíně se choulím k hřejícím trubkám ústředního topení. Zima je letos nějak dlouhá. Člověk skoro váhá, jestli jsou skutečně Velikonoce a ne náhodou Vánoce. Má blízká přítelkyně odjíždí ostatně na prázdniny lyžovat. Při tom pomýšlení se musím ještě víc přilepit na radiátor, protože už mě kromě mých věčně ledových, neprokrvených rukou zebou i nohy. Pravda, asi nemám právo si stěžovat. Vím, že miliony lidí po celém světě jsou na tom hůř. Ale já se stejně užívám faktem, že veškerá fantazie se momentálně proměnila v kostku ledu, která uvízla někde v mé levé hemisféře.

Ačkoliv, možná bych se na ten chlad vymlouvat neměla. A koneckonců není se za co stydět, inspirace přece nemá v naší mysli pevné místo, ani si tam nechodí odpracovat pravidelné osmihodinové směny, za něž bychom jí museli platit alespoň minimální mzdu. Kdepak, zjeví se nečekaně, znenadání, někdy nás jen zlehýnka popostrčí, a jindy zas zachvátí v plné síle. A to se stává hodně často ve chvílích absolutního zoufalství a beznaděje. Člověka rázem zaplaví celé vlny myšlenek, temných, ale i těch, které naopak všechnu tu černotu prozáří vlídným světlem, slibujícím, že všechno bude zase v pořádku a my se dočkáme šťastného konce.

Jsem si téměř jistá, že to je jeden z důvodů, proč se tvůrčím činností věnovali lidé za války, ať už ve vlastních domovech, kde již nebylo bezpečno, nebo v ghettu a koncentračních táborech. A to i navzdory chladu, hladu, bolesti, nemocem a všudypřítomné smrti. Byli totiž hnáni vnitřní touhou zpodobnit své emoce a myšlenky, které doslova křičely uvnitř jejich chřadnoucích těl, ať už písní, básní, obrazem nebo čímkoliv jiným. Aniž by se příliš namáhali s hloubáním nad tím, co, jak a proč jejich umění vznikalo samo od sebe, vedené životem – životem, jenž se pro ně ukázal být něčím výjimečně cenným, když zjistili, jak děsivě snadné je o něj přijít. A tak místo pláče a řevu malovali, zpívali, psali, tančili a hráli, i když pak také plakali. Uměním se alespoň trochu zabavili, vypořádali se s krutou nespravedlností a strašnými věcmi, které se kolem nich odehrávaly. Cokoliv, co by jen nakrátko odvedlo pozornost od hrůzy a bezvýchodnosti jejich situace bylo k nezaplacení, obzvláště pro malé děti, které nemohly úplně pochopit, proč je jim ubližováno, a při naslouchání příběhům, hraní divadla nebo kreslení obrázků si nad tím nemusely lámat hlavičky.

Myslím si, že kromě toho za sebou tito lidé zanechávali svá díla také proto, aby po nich zbyla nějaká památka, svědectví vypovídající mnohé o všem, co prožili – a ve většině případů nepřežili. A je dobře, že se věci z tohoto období dochovaly. Získáme díky jim podrobnější, přesnější představu o tom, co známe z učebnic dějepisu, historických dokumentů a vyprávění pamětníků, za což bychom měli být vděční.

Každému se chce někdy plakat a řvát. Ne vždy to bohužel stačí k tomu, aby se nám ulevilo. Kdo se s tím spokojí, vydává se na nebezpečnou cestu k šílenství. Zato ten, kdo se nechá políbit múzou, ten získává, sice mlhavou, avšak nezanedbatelnou naději, že vše dokáže překonat. A dost možná to doopravdy dokáže. Tak se tedy ani my nikdy nevzdávejme a vyrazme s múzou směle do boje!

Vidím, že i já jsem nakonec schopná nějakou tu inspiraci vydolovat. Možná proto, že teď už mám o topení opřenou i hlavu. Ale tím to asi nebude. To spíš dojemné úvahy nad osudy nebohých obětí války přiměly tu kostku ledu v mém mozku roztát. A tak se led mění v slzy, které však nedostávají příležitost vykapat z očí, ale hned zalévají to semínko nápadu, co mi vyklíčilo v hlavě. Tento nápad vkládám do posledních řádků, než bude úplný konec a já vstanu od radiátoru a půjdu radostně přivítat tolik očekávané jaro. A jaro bude. Už brzy.

I válka skončila. To tak, aby neskončila zima!

Z LITERÁRNÍCH PRACÍ ŠKOLNÍ

Něco mezi nebem a peklem

Kristýna Vejvodová, 17 let, Gymnázium Voděradská, Praha

„Já jsem z Kutné Hory, z Kutné hory, kouzelníkův syn...“
„Tak jestli jsi opravdu kouzelníkův syn, tak vytáhni hůlku a mazej si uklidit ten nepořádek, co máš v pokoji! Babička je tady každou chvíli, a jestli uvidí ten chlív, tak si mě nepřej!“

Smutně jsem zaklapl zpěvník a ublíženě se šoural vstříc nevyhnutelnému úklidu. Půjdu si vypíglomat pokoj, srovnat věci, vyluxovat a utřít prach. A kvůli čemu? Babičce? Mámě? Nebo snad tátovi? Ne, kvůli hloupé lidské potřebě nalhat někomu něco jiného – lepšího, než jaké to ve skutečnosti je.

Člověk je už od přírody falešný tvor, který se snaží přesvědčit ostatní o dokonalosti své práce. A pokud se tato práce úplně neslučuje s všeobecně zakotveným přesvědčením, prostě trochu upraví, většinou jen na čas, celkový dojem hned působí jako nedostižný ideál. A to ať už se jedná o návštěvu prarodičů, volební programy politických stran, televizní reklamy nebo židovský Terezín.

Je těžké hodnotit, jestli je to pouze špatná, lživá nebo naopak dobrá záchvatům předcházející vlastnost. Myslím, že si všichni dokážou představit, jak by dopadla chudák stařenka, která by nic netušíc otevřela dveře tradičního dětského pokoje. Se vši pravděpodobností by omdlela pouze z letného pohledu na hračkami a oblečením zaskládanou podlahu. Nebo kdyby politikové na billboardy opravdu vypsali své cíle. Místo „Naplňte sny našich dětí!“ by tam stálo „Naplňte kapsy našich peněženek!“ nebo namísto „Dáme zemi do pořádku.“ „Dáme si chalupy do pořádku.“. Z toho vyplývá, že někdy v zájmu ostatních je lepší zalhat nebo dočasně potlačit své já, než otevřeně přiznat pravdu.

Ovšem všeho s mírou. Pokud by totiž někdo (někdo jako třeba jako Hitler) naprosto přeměnil význam této lidské přirozenosti v extrémní podobu tak, jako tomu bylo v například v Terezíně, kdy Červený kříž uvěřil dokonalé nacistické lži o životě židů v báječných podmínkách, mohla by naprosto ztratit svůj kladný charakter a propadnout se mezi podvody, bezcitnou faleš a zvrácenou přetvářku.

Výrok je tedy stále nejednoznačný. Lidskou propagandu nelze upřímně bez mrknutí oka odsoudit do sfér zločinu ale ani k záviděníhodným vlastnostem. Vždy bude záležet na okolnostech, prostředí a především na lidech, o které se bude jednat. Ale to už je otázka každého jednotlivce zvlášť, jeho osobní morálky, etiky a humanity.

Múzy terezínských dětí

Patricie Jelínková, 16 let, Gymnázium Strakonice

Píše se rok 1973.

Vstupuji mezi cihlové kolosy bývalého koncentračního tábora. Počkat. Tohle monstrum nebyvalo „koncentrákem“. Pouze přístupní stanicí, jak to někteří nazývali. Od války uběhla už pěkná řádka let. A přesto na mě tohle tajuplné místo křičí svou historií, vzpomínky a zážitky. Skoro jako by se to událo včera. Komunisté si nedali práci s nějakým úklidem či úpravami pro turisty nebo zvědavé hladovce, toužící po mysteriózní, jako jsem já. Terezínské ghetto stále žije. Rozbité dlaždičky, krev, pach, vlasy přilepené na zdech, okna, která snad ani nepoznala, co je sklo. V omítce je vyryt nápis, vzkaz dítěte mamince. A pod ním výjev spokojené rodiny. Naproti jsou do kusu dřeva, který sloužil pravděpodobně ke spaní, vyškrábány noty. Zastavím své emoce, které mi v mysli zmatkují, a zavřu oči. Slyším veselé písně, smích, dětský křik, avšak radostný. Tyto strašné zdi mi vykládají svůj příběh a příběh dětí, které neztrácely naději, chuť. Chuť žít. Terezínské děti toto ghetto nikdy neopustí.

Píše se rok 2011.

Vstupuji mezi cihlové kolosy terezínského ghetta. Vždy bylo mým snem poznat právě tento kus naší historie, jelikož z vyprávění babičky vím, jak silný zážitek to do člověka vnese. Po pár minutách přichází však zklamání. Žádné střeby, kusy skla. Zdi jsou pečlivě vyběleny, pach vápna zastínil onen pach, který specifikoval pravou atmosféru. Tu až slzy do očí vhánějící atmosféru. To je ale chyba. Každý by měl poznat pravou tvář Terezína. Zavírám víčka a čekám, že uslyším dětský hlas, křik, zpěv. Cokoliv. Jak si to mám představit, když jsou dětské vzpomínky pohřbeny hluboko pod bílou vrstvou? Ghettem se nese ticho, které občas přeruší poznámka průvodce. Co ten o tom ví? Tyto starobylé zdi jsou nespočetněkrát moudřejší než on. A ony by nám všem chtěly sdělit jejich historii. Avšak nemohou. Terezínské múzy pravděpodobně odešly, ba dokonce zemřely. A dětský smích s nimi. Bohužel.

MLÁDEŽE PO NÁVŠTĚVĚ TEREZÍNA

To, co vítr rozfoukal

Dita Pšeničková, 14 let, Gymnázium Kadaň

„*Ťuk, ťuk!*“ zatukala jsem jemně ukazováčkem na hlavní veliké dveře ohromného baráku. „*Proč ťukáš?*“ spustil ostře Marek.

Povzdychla jsem si. „Promiň, já ... pořád si neuvědomuju, že už ...“ polkla jsem, „není mezi námi, síla zvyku, promiň.“

Také povzdychl a pohladil mě po zádech. „*Neomlouvej se.*“ Z jeansových krafasů vytáhl svazek asi tří klíčů.

„*Ten nejkratší,*“ dodala jsem.

„*Jo, jo, vím to,*“ zasunul klíč, chytil kulatou kliku, přitlačil dveře k sobě, dvakrát otočil klíčem doprava a dveře se otevřely.

V předsíni jsme se zuli a vešli po starém zažloutlém koberci do červenež vymalovaného obývacího pokoje s vysokým stropem. Zůstala jsem stát u hnědé kožené sedačky. Ucítla jsem takovou tu vůni, kterou má každá rodina specifickou. Pořád tam byla, ale on už ne. Ruce jsem si dala do kapes a promítala si poslední vzpomínku na pána tohoto domu, který byl vysoký, trochu při těle s bílými vlasy a vousy. Jeho typickým úborem byla košile s dlouhým rukávem zastrčená v manšestrákách.

„*Smál se na mě a přál nám šťastnou cestu domů a dětem dal na cestu fky. Takhle si tátu pamatuju naposledy. A ty?*“

„*Já ho naposledy viděl v nemocnici, jel jsem za ním hned, jak mi zavolali, že má srdeční infarkt, to není moc šťastná vzpomínka.*“ Podíval se na mě oříškovými očima s nicneříkajícím výrazem. Mlčeli jsme a rozhlíželi se kolem. Měli jsme si odsud vzít nějaké věci. Všimla jsem si jedné fotky na zemi a zamířila k ní. Marek šel za mnou. Fotka byla na zemi. Zvedl ji. Byla jsem na ní já a Marek s velkým dortem. Byla to fotka našich 14. narozenin. Asi spadla ze stolu. Otec si často prohlížel fotky a jen tak vzpomínal. Koukali jsme na ni.

„*Nezdá se ti, že tu nějak táhne?*“ spustil do naprostého ticha, až jsem sebou cukla.

„*Jo, taky mi to tak přijde. Nenechal otevřené okno?*“

„*Asi jo, půjdu se podívat,*“ volal už za pochodu. Šel prozkoumat západní stranu baráku.

Pořád koukám na černobílou fotku. Tak to byl ten nejlepší čokoládový dort. Nad tou vzpomínkou jsem se usmála. Pekla ho maminka. Ach, maminka, oba moji rodiče už zemřeli, mohli tu být déle. Třeba jsou teď někde spolu. Kdo ví? Jedna slza ukápla na fotku.

„*Moniko! Pojď sem!*“ Opět jsem sebou trhla a vydala se za bratrem.

„*Rychle!*“ křičel.

„*Vždyť už běžím!*“ volám.

Doběhla jsem to tatínkovy pracovny, zarazila se a nestačila se divit. Po celé pracovně lítalo sem a tam desítky popsáných listů. „*C?*“

„*Rychle zavři ty okna, začíná pršet, bude bouřka!*“ Ani mě nenechal dopovědět slovo. Poslechla jsem. Některé stránky už vylétly oknem.

Poté, co jsme všechna okna v oválném pokoji zavřeli, a že jich nebylo málo, jsme se na sebe podívali. Kapky začaly bušit na skla. Jeden list pomalu dopadal, až přistál Markovi na hlavě. Sáhl po něm. Proletěl text očima.

„*Co tam je?*“ dožadovala jsem se.

„*To psal táta, poznám jeho písmo, vypadá to jako část příběhu,*“ řekl překvapeně. „*Nevěděl jsem, že píše,*“ dodal zmateně.

„*Já taky ne, co tam píše?*“

Nahlas četl:

„*Faleš, přetvářka, nepoctivost – tak bych popsal tyto Pöttemkinovy vesnice.*“

Začátkem léta se v Terezíně dokončovalo mnoho budov, do kterých jsem ale nesměl jít. V květinových záhonech kvetlo mnoho květin.

Dne 23. června 1944 se realizovala dlouho připravovaná návštěva delegace. Konečně jsem mohl vejít do dětského pavilonu. To, co jsem spatřil, je nepopsatelné. Byl to přepych.

Když ke mně přišel delegát, tak se mě zeptal, zda se mám v Terezíně dobře. Za jeho zády na mě koukala vysoká dáma, která nás v pavilonu hlídala. Položil jsem panáčka, stoupnul si a odpověděl jsem ANO, přesně tak jak nás to učili a nacvičovali s námi. Na tu chvíli to byla i pravda, ale vše to byl jeden velký podvod, který se povedl. Po odjezdu se vše vrátilo do starých kolejí. Do překrásného pavilonu jsem se už nikdy nepodíval.

Jako dítě jsem byl bezbranný, citlivý a zranitelný. Ještě že tu byl pro mě obětavý mladý vězeň Vladimír Hugo, co se o mě staral. Vláška byl třicetiletý dvoumetrový velikán a já dosahoval výšky tak metr a půl a bylo mi deset let. Hodně jsme si rozuměli. Byla zábava si s ním hrát, povídat a poslouchat jeho příběhy, které vždy končily dobře. Já mu také povídal. Převyprávěl jsem mu mnou hodně oblíbenou operu Brundibár, kterou hráli moji kamarádi několikrát. Chápal jsem ji a líbil se mi děj. Vyjadřovala víru v konečném vítězství dobra nad zlem.

Vláška dělal mé dny prožité v Terezíně veselými. Měl velkou fantazii a naučil mě neztrácet naději, protože ta umírá jako poslední. Přál bych si mu poděkovat, ale už to nejde, protože čas nebere ohledy na nikoho. Byl to velký kamarád jak výškou, tak i srdcem.“

Ani jeden jsme nebyli schopni slova a zírali na sebe. Pak jsme jako v transu začali sbírat další listy...

Dvojčata Monika Jánská a Marek Beneš přečetli všechny stránky, které zamíchal vítr, poskládali je a udělali z nich knihu Pavla Beneše pod názvem Spisy Pavla Beneše z Terezína.

Konference v Berlíně – a pár úvah k tomu

Text i foto: Michaela Vidláková

Ve dnech 24.–27. srpna 2014 proběhla v Berlíně každoroční konference World Federation of Jewish Child Survivors of the Holocaust and Descendants (Světová federace židovských dětí přeživších holocaust a jejich potomků). Pozvání dostala i Terezínská iniciativa, která je kolektivním členem této zastřešující organizace. Jenomže naše organizace si těžko může dovolit platit pobyt účastníka v drahém hotelu – a o možnosti, kde pro to získat finanční podporu, jsme bohužel nevěděli. Proto jsem se nabídla, že mám v Berlíně přátele, u nichž mohu bydlet a kteří mě určitě nenechají o hladu, a že tedy TI na konferenci zastoupím.

Ještě před vlastním zahájením konference bylo v neděli zasedání Hlavního výboru celosvětově sdružujícího organizace dětí přeživších holocaust, kam jsem tedy byla pozvána i já jako zástupce TI, velké skupiny přeživších a kolektivního člena této organizace. Myslela jsem, že budu mít možnost širěji pohovořit o naší činnosti a aktivitě, pro účastníky konference měla vyjít i brožurka o jednotlivých členských organizacích, pro niž jsem o TI poslala text, a že se tedy trochu mezinárodně zviditelníme, ale ani jedno, ani druhé se nestalo. Po několika formálních proslovech a po velice krátkém představení přítomných a jejich organizací byla přednesena výroční zpráva a zpráva o hospodaření, odsouhlaseno místo příštího konání v r. 2015 (Houston, Texas, USA), probány další body jednání. Důležitým bodem bylo přečtení rezoluce, kterou máme předat i svým vysílajícím organizacím. A ještě proběhly volby výkonného výboru – vlastně potvrzení většiny stávajících funkcionářů ve funkcích – jak tomu bývá i u nás – do práce se nikdo moc nehrne, že...? Pozvolna jsem se rozkoukávala a poznávala činovníky, kteří nesli hlavní tíhu práce a přípravy konference: Předsedkyně WFJCSD, Stefanie Seltzer, Phillip Sonntag, Stephen Adler a Max Lezer a také „děvče pro všechno“ Bella Tchwiraschwili. S naprostou samo-

zřejmostí jsme si všichni hned říkali jménem (ale oni si začali, já bych si asi sama netroufla, všichni vypadali tak strašně kompetentně – ve skutečnosti však byli moc přátelští a neformální).

Večer pak bylo slavnostní zahájení konference spojené s večeří. Účastníků bylo téměř 400. Nad konferencí převzal patronát německý prezident Gauck (samozřejmě přítomen tam nebyl), nicméně jeden z hlavních slavnostních proslovů pronesl současný starosta Berlína Klaus Wowereit.

Na konferenci se nás sešly různé kategorie dětí přeživších holocaust – nemusím zdůrazňovat, že dnes už ovšem dávno nejsme děti – asi nejméně bylo dětí přeživších ghetta a lágry, pak tam byly děti více nebo méně ukryvané, některé za těžkých podmínek poschovávané ve sklepích a na půdách, jiné zas vcelku pokojně žijící u příbuzných nebo cizích, hodných či méně hodných lidí, další skupinu tvořily děti z emigrace. Některé ztratily celé rodiny včetně rodičů, některým se rodiče vrátili. Další pak byli potomci těchto dětí, příslušníci 2. a 3. generace. Hlavním cílem konference bylo asi ukázat, že všichni mají jedno společné: ztracené dětství. Kruté zážitky z útlého věku, ztráta rodiny, zázemí, domova, leckdy i vlastní identity, znemožněné vzdělání. To vše zanechává jizvy hlavně psychické, které se projevují nejen v dospělosti a ve stáří, ale i v druhé a často i ve třetí generaci. A právě toto bylo asi hlavním motivem setkání, neboť v nejbližších dnech má dojít k jednání mezi zástupci Claims Conference a německých vládních činitelů o možnosti specifického odškodnění této skupiny přeživších. V Německu je pro odškodnění používán termín **Wiedergutmachung**. Zde zazněla myšlenka, že wieder **gut** machen, čili udělat, aby vše bylo opět **dobré**, samozřejmě nelze. Ale lze das Leben **besser** machen, tedy učinit náš život alespoň **lepší**. Alespoň ke konci života se dočkat hlavně morálního uznání, a pokud možno i důstojného dožití bez ekonomické nouze.

Program byl opravdu plný. Dopolední i odpolední zasedání začínalo vždy plenární přednáškou, pak pokračovaly workshopy. Bohužel velice málo času a možností bylo věnováno dotazům z pléna. Tak 2–3 otázky a už byl konec. Ani ve workshopu to nebylo lepší. Mne samozřejmě nejvíc zajímal – a taky dost zklamal – workshop věnovaný výuce o holocaustu. Nelíbilo se mi zejména jedno ze tří přednesených vystoupení, v němž byla požadována výuka o holocaustu v návaznosti na další genocidy minulé i současné – a byl z toho naprostý guláš, který vůbec nepoukázal na specifika vzniku, průběhu a následků holocaustu. Tady se mi podařilo vystoupit s názorem, že holocaust je nutno brát jako historické specifikum a mj. vycházet z definice, kterou ho jednoznačně popsal Jad vašem a možná jen v závěru poukázat na to, že existovaly a existují i jiné genocidy a že národy se musí snažit všem genocidám v budoucnosti zabránit. Myslím, že hodně účastníků se mnou souhlasilo. Pak vystoupila jedna pamětnice, která řekla, že má teď s besedami problém, protože hned na počátku ji zaskočí otázkou, jak je to s vražděním civilistů v Gaze. Tak jsem za zády moderátora proklouzla k tabuli a načrtla současný vtíp-nevtíp, kde proti sobě stojí 2 dětské kočárky a 2 vojáci. Ten jeden stojí před kočárkem a hájí ho svým tělem, ten druhý se ukrývá za kočárkem a střílí. Nad tím nápis Israel a Hamas. To že je nejvýmluvnější odpověď. I zde jsem sklidila souhlasná gesta. Ani tady ale nebylo možno dále diskutovat, takže vlastně nevím, proč se tomu vůbec říká „workshop“ – dílna.

Celkem jsem si všimla jedné časté závady: lidé v plénu neumějí stručně formulovat otázku, a tak dlouze mluví a mluví a dotaz se jaksi ztratí v celé té záplavě moudrých slov. Což ale přednášejícím nevádí, neboť suverénně odpovědí (ovšem na něco úplně jiného).

V úterý dopoledne navštívila konferenci také 10. třída Mendelsohnova gymnázia a pamětníci byli požádáni, aby se někteří přihlásili k setkání s nimi. Samozřejmě jsem při tom nemohla chybět. Seděli jsme kolem stolů, vždy 3–4 pamětníci a 6–7 studentů. Se zájmem nejprve naslouchali vyprávění

a pak po zmínce o Wiesenthalově knížce Slunečnice se s nimi rozvinula velmi zajímavá a přemýšlivá diskuse na téma pomsta – odpuštění – smíření. Měla jsem z toho setkání dobrý pocit. Doufám, že oni taky.

Velmi emotivní bylo zakončení. Po nezbytných proslovech minuta ticha, vzpomínka na ty, kteří nás opustili. Potom se všichni chytli za ruce a vytvořili kolem celého sálu pevný kruh jako příslib přátelství a soudržnosti, společně jsme zazpívali Hine ma tov uma najim – Jak je dobré, když jsou bratři pospolu – a pár dalších známých hebrejských písní a nakonec izraelskou hymnu Hatikva. Takhle napsané to zní dost obyčejně – ale prožít to... leckdo měl slzy v očích.

Na konferenci navazovalo ještě půldenní symposium Claims Conference v berlínském Centrum Judaicum, na něž jsem byla jakožto zástupce TI rovněž pozvána. Úvodní slovo měl Greg Schneider, místopředseda CC, po dalších proslovech pokračoval přednáškový program, opět dokládající to, co se neslo předchozí konferencí – specifikum dětského traumatu za holocaustu. Závěrečné slovo pronesl velvyslanec USA v Německu Stuart Eizenstat. Obecně vzato, nového jsem se ani na konferenci ani na symposiu moc nedozvěděla. Na konferencích bývá ale často důležitější než vlastní obsah přednášek to, že se naváží nové kontakty, seznámí se lidé stejných zájmů a stejných cílů.

Součástí návštěvy v Centrum Judaicum byla také návštěva výstavy „Jewish Child Survivors“ s mottem citujícím 14letého terezínského vězně z chlapeckého domova Zdeňka Ornesta „O co se může opřít má duše?“ Výstava dokumentuje pamětníky s různými způsoby přežití: ghetta a lágry, ukrývání, dětské transporty apod., se společným výsledkem ztraceného dětství. Jeden panel je věnován i zachráncům, z nichž jsou zmiňováni např. Nicholas Winton a Irma Sendler. Dobře a díky osobním vzpomínkám a fotkám zajímavě sestavená výstava. Výstavou nás provázeli dva pracovníci Centra a byli velmi mile překvapeni, když jsem jim vyprávěla, kolik „osobních“ setkání mi tato výstava přináší: pár vzpomínek na Orče

a jeho rodinu, básníka Jiřího Ortena, Otu Ornesta, chtěli slyšet vše, co o nich vím. Také o vydání knížky veršů ve výstavě mnohokrát citovaného Hanuše Hachenburga, o setkání s Jehudou Baconem, o umístění časopisu Vedem na internetu s možností „listovat“ si myšl v jednotlivých číslech.

Avraham Nir, zástupce izraelské ambasády v Německu

Ještě než jsem odjízďela na konferenci, přišel mi e-mail s odkazem na Pavla Hoffmanna, v Německu žijícího člena TI. Píše mi Marina Rentschler, že si oni, mladí, kteří setkání s pamětníkem sami zažili, uvědomují, jak pamětníků ubývá, a že proto založili skupinu „Zeugen der Zeiteugen“, která si v rámci projektu Initiative 27. Januar vzala za úkol stát se „pamětníky pamětníků“. Jsou si vědomi, že živé svědectví nelze ničím rovnocenně nahradit, ale že by chtěli kontaktovat co nejvíce pamětníků holocaustu, aby mohli alespoň říci, že oni s tímto člověkem ještě hovořili a že nesou jeho svědectví a vzpomínky dále. Už mají v rámci projektu natočeno asi 30 osob, ale doufají, že právě tato konference jim přinese nové možnosti. A tak mne poprosila, jestli bych byla pro jejich projekt také ochotna poskytnout interview. Souhlasila jsem, protože i nám přece často běží hlavou otázka, co bude dál, až my tu nebudeme???

A co bude dál s těmito rozhovory? Sice prý sami členové skupiny „Zeugen der Zeiteugen“ se také pokusí

chodit do škol a na veřejnost, aby dále udržovali živou vzpomínku na holocaust, bojovali proti jeho popírání a proti antisemitismu. Hlavní výstup projektu má být také video – soubor z rozhovorů s jednotlivými pamětníky, umístěný na internetu. A tak se musím ptát, nakolik to pomůže? Na internet se půjdou podívat zas jen ti, které to zajímá. Ne celé školní třídy, které naslouchají nám – a i to je přece příliš málo.

Když jsem na konferenci viděla mnoho členů 2. a dokonce i 3. generace, a to, jak aktivně se podílejí na činnosti, jak je zajímá i jinak vše, co se týká židovského života, bohužel mi při té příležitosti přišlo líto, jak malý zájem 2. a 3. generace je u nás v TI. Bylo to dáno strachem rodičů po holocaustu a za tzv. socialismu vést své potomky k pocitu židovství? Vždyť tím vlastně zapírají své otce, celé minulé generace, které pronesly židovské etnikum nepřátelstvím diaspor! Chtěli by za minulostí udělat tlustou čáru? Jak je vidět marně – minulost nám stejně stále šlape na paty. I teď v Německu se hotel a prostory našich zasedání jen hemžily příslušníky speciální ochranky. Nebylo tam tedy čeho se bát, nicméně to vědomí, že jsme stále i 70 let po holocaustu skupinou v ohrožení, nepatří k příliš příjemným.

A teď ještě jedna kontroverzní úvaha: Hovoříme-li o specifickém traumatu židovských dětí za holocaustu – jestlipak se přímo v Německu někdo dnes stará o psychická válečná traumata jejich vlastních, německých dětí? A což teprve děti polské, ukrajinské, ruské a další? Leckdo z nich také ztratil rodiče, prožil bortící se města, hladomor, obléhání, ztrátu domova, útek. I tyto děti si odnesly do života obdobné psychické trauma, bez ohledu na to, zda to byli jejich rodiče a členové jejich národa, kdo ty hrůzy vyvolal, nebo zda se jejich národ bojem bránil. Co s tím? Neměl by je také někdo odškodnit? A kdo? Ti, kteří byli tenkrát dětmi a jejich potomci, jako občané dnešního německého státu, dnes také zčásti nesou finanční zátěž odškodňování. Tak mají odškodnit sami sebe? Svět je plný paradoxů a otázek, k nimž se tak těžko hledá odpověď...

13.–19. srpna 2014 se konal nultý ročník Pochodu po stopách hrdinů z Osvětimi do Žiliny v rámci projektu Vrba–Wetzler Memorial

Foto J. B.

Foto J. B.

Čtyřicítka účastníků z Česka, Slovenska, Polska, USA a Izraele absolvovala v minulých dnech trasu z Osvětimi do Žiliny dlouhou 140 km. Cestu, která přibližně kopíruje trasu útěku dvou mladých slovenských Židů, Alfréda Wetzlera a Rudolfa Vrby, jimž se podařilo v dubnu roku 1944 nejen utéct z koncentračního vyhlazovacího tábora Auschwitz II – Birkenau, ale hlavně přinést světu pravdivé svědectví o tom, co se ve skutečnosti děje s židovskými transporty „na východ“ v nacisty okupované Evropě.

Mezi účastníky pochodu byli muži i ženy, nejmladšímu bylo 17, nejstaršímu 69 let. Někdo šel celou trasu a spal pod širákem, další využili společného ubytování na horských chatách v pravdě spartánských podmínkách, jiní se k nám připojili na pár dní. Šlo se po asfaltkách i po nezpevněných horských stezkách, ozáření sluncem i v dešti. Atmosféru útěku jsme si připomínali četbou úryvků z knihy Rudolfa Vrby „Utekl jsem z Osvětimi“ na jím popisovaných místech. Ocitli jsme se tak v Birkenau, v polské obci Piszczowice, na vrcholech Malých Beskyd i ve slovenské vesnici Skalité. Společně jsme šli, bavili se, jedli, pomáhali si, zpívali. Byly však

i chvíle, kdy chtěl být každý sám a někde v ústraní přemýšlel a možná i plakal. Otázky vyvstávaly a ne na všechny jsme našli odpovědi. Týden strávený na pochodu byl pro všechny nezapomenutelným zážitkem, který nás proměnil.

Nositelem myšlenky založit tradici pochodů po přibližné trase útěku Vrby a Wetzlera je Fedor Gál, organizátorem celé akce česká pobočka Mezinárodního křesťanského velvyslanectví Jeruzalém (ICEJ ČR).

Po celou dobu pochodu s námi šli také dva reportéři RTVS, kteří přinášeli prostřednictvím Slovenského rozhlasu a televize každý den aktuální reportáže.

Děkuji všem účastníkům i donátorům, bez nichž by se tato výjimečná akce nemohla uskutečnit. A za rok se chystáme znovu, zakládáme tradici!

Radek Hejret, foto Jindřich Buxbaum a Radek Hejret

Foto R. H.

INFORMACE – VZKAZY – VÝZVY – PROSBY

**Velvyslanec Spolkové republiky Německo v České republice, Dr. Arndt, Svobodný pán Freytag z Loringhovenu, zve členy Terezínské iniciativy a jejich rodinné příslušníky ve čtvrtek 16. října 2014 od 15.00 hod. na setkání v Lobkovickém paláci, sídle německého velvyslanectví (Vlašská 19, Praha 1).
Poznamenejte si prosím tento termín. Brzy rozešleme osobní pozvánky.**

Pod svatým Václavem zněly hebrejské písně, Češi podpořili Izraelce

Pod sochou svatého Václava na Václavském náměstí v centru Prahy se sešlo na 200 lidí na veřejném shromáždění, které svolalo Mezinárodní křesťanské velvyslanectví Jeruzalém. Účastníci akce podpořili právo Izraele na obranu a odsoudili taktiku lidských štítů používanou palestinským Hamásem.

Vyzvali intelektuální elitu i politiky, aby odsoudili projevy rasismu vůči Izraeli a potvrdili, že Česko nedá antisemitismu prostor. Přímo pod sochou byl na bílém transparentu modrý nápis Izrael má právo na existenci, na dalších nápisy jako Izrael se musí bránit. Co bychom dělali, kdyby létaly rakety z Kladna na Prahu či barvou krve nápis Free Gaza from Hamas. Nad hlavami přítomných vlály bílé státní vlajky Státu Izrael s modrou šesticípou hvězdou a náměstím zněly hebrejské písně.

Zastání našel Izrael u prezidenta Miloše Zemana, který odpoledne oznámil, že pozval na návštěvu Česka nového prezidenta země Reuvena Rivlina. Ten podle mluvčího Pražského hradu pozvání přijal, termín návštěvy však ještě nebyl stanoven. Zeman patří k tradičním zastáncům židovského státu.

Přetištěno z MFD, 7. 8. 2014

Okamurova slova o táboře prověří policie

Lidovecký politik Šimon Heller podal trestní oznámení na poslance a předsedu hnutí Úsvit Tomia Okamuru kvůli jeho výrokům o táboře v Letech na Písecku. Okamura prohlásil, že tvrzení o romském koncentračním táboře jsou mýtem, že se v Letech nacházel pracovní tábor pro lidi, kteří se vyhýbali řádné práci. Heller si uvědomuje, že s trestním oznámením možná neuspěje i vzhledem k Okamurově poslanecké imunitě. Okamura se prý tímto výrokem dopustil trestného činu popírání nacistických zločinů proti lidskosti.

Přetištěno z MFD, 7. 8. 2014

Theatertexte aus dem Ghetto Theresienstadt (1941 – 1945)

V minulém čísle vyšla z pera Evy Štichové recenze anglického vydání divadelních textů, které pod titulem Performing Escape vydala Lisa Peschel. Již v roce 2008 vyšla tato kniha v česko – německé verzi pod názvem Divadelní texty z terezínského ghetta / Theatertexte aus dem Ghetto Theresienstadt. Lze si ji ještě objednat v nakladatelství: <http://www.akropolis.info/>

Na počest významného výročí

Dne 21. září 2014 uplyne rovných 50 let, kdy se v Terezíně uskutečnila první mládežnická tryzna za oběti holocaustu. Tehdy se tohoto pietního shromáždění zúčastnil rabín Dr. Richard Feder. Sám byl vězněm v Terezíně a nacisté mu vyvraždili celou jeho početnou rodinu.

Na počest tohoto významného výročí se proto ve stejný den uskuteční v Terezíně tryzna a v 15 hodin na pražské židovské obci v Maiselově ulici vzpomínkové setkání. Účast přislíbil herec a ředitel Vinohradského divadla v Praze Tomáš Töpfer, ředitel Památníku Šoa v Bubnech Pavel Štingl a mnoho dalších.

Na programu bude mimo jiné proslov vrchního zemského rabína Karola Efraima Sidona a autorské čtení z knížky o rabínu Federovi spisovatelky a psychoterapeutky Dr. Zuzany Peterové.

Vzpomínkové setkání také bude doprovázet hudba – mezzosopranistka Jaroslava Maxová v doprovodu Jeleny Noskové zazpívá biblické písně Antonína Dvořáka a klavírní sólistka Božena Steinerová zahraje na klavír.

Errata

V minulém čísle našeho časopisu došlo k chybě. Autorem fotografií na 3. straně není Martin Liebl, ale fotograf rakouské televize. Omlouváme se.

Redakce TI

Britský list *The London Times* odmítl uveřejnit placené prohlášení nositele Nobelovy ceny míru Elie Wiesela, v němž vyzývá Hamás, aby se vzdal používání lidských štítů.

„Vyjadřovaný názor je příliš silný a mohl by u mnohých čtenářů vyvolat obavy,“ znělo redakční odůvodnění *The London Times*.

Židé odmítli dětské oběti před 3500 lety. Teď je řada na Hamásu. Vyzývám prezidenta Obamu a světové lídry, aby odsoudili Hamás za zneužívání dětí jako lidských štítů.

Před více než třemi tisíci lety měl Abrahám dvě děti. Jeden syn byl vyhnán do pouště, kde mu hrozila smrt. Bůh ho zachránil, když mu zjevil pramen vody.

Druhému synovi měl otec sám podříznout hrdlo. Ale Bůh mu zastavil ruku s nožem. Oba synové – Izmael i Izák – se stali otci velkých národů.

Tímto příběhem začíná monoteismus i celá západní civilizace. A kanaánský zvyk dětských obětí Molochovi měl být Abrahámovými potomky navždy zapomenut.

Jenže nebyl.

Na vlastní oči jsem viděl, jak jsou židovské děti vrhány do ohně. A nyní vidím muslimské děti zneužívané jako lidské štíty. V obou případech vyznavači kultu smrti, v ničem se neliším od toho molochitského.

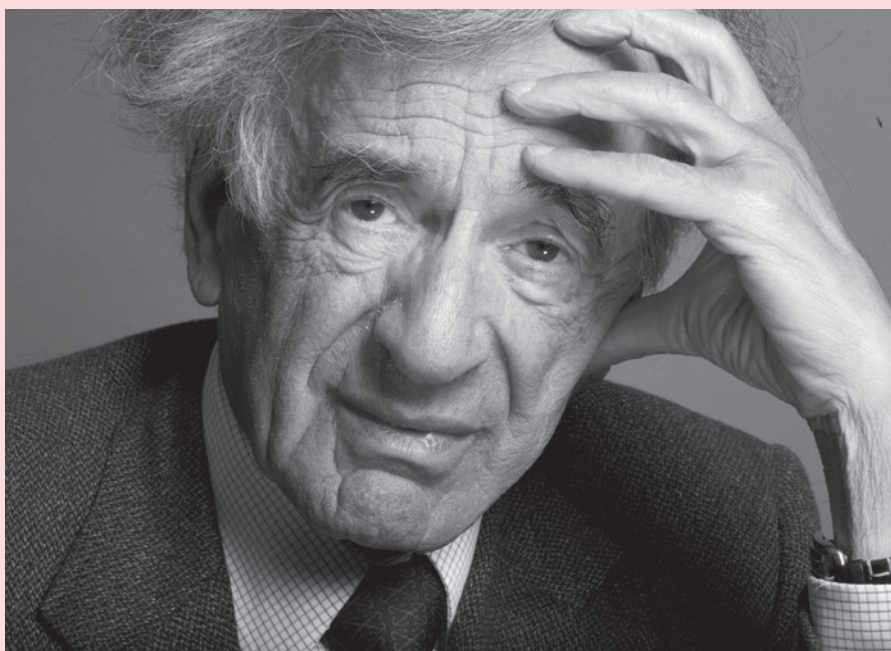
To, čím dnes trpíme, není válka Židů s Araby, ani Izraelců s Palestinci. Je to válka mezi těmi, kteří ctí život, a těmi, kteří vyznávají smrt. Je to válka mezi civilizací a barbarstvím.

Copak obě kultury, které nám daly Davidovy žalmy i bohaté knihovny Osmanské říše, nesdílejí lásku k životu, k předávání moudrosti a k vytváření příležitostí pro své děti? Co z toho je znát v temné budoucnosti, kterou arabským dětem nabízí Hamás? V možnosti stát se sebevražednými atentáčníky nebo lidskými štíty pro rakety?

Palestínští rodiče chtějí pro své děti nadějnou budoucnost stejně jako židovští rodiče. A měli by mít možnost žít spolu v míru.

Ale dříve, než budou moci matky v Gaze a v Tel Avivu klidně spát, dříve, než budou moci diplomaté začít pracovat na obnově upřímného dialogu, je třeba nazvat pravým jménem kult smrti vyznávaný Hamásem.

Rozumní muži a ženy víry, ať je to víra v Boha anebo v člověka, musí obrátit svoji kritiku od izraelských vojáků

– postavených před hroznou volbu střílet, s rizikem, že zasáhnou lidské štíty, nebo nestřílet, a ohrozit tím životy svých blízkých – a namířit ji proti teroristům, kteří palestinským dětem v Gaze berou veškerou možnost volby.

Vyzývám palestinský lid, aby si za své zástupce vybral skutečně muslimy. Muslimy, kteří by nikdy vědomě neohrozili životy dětí.

Vyzývám prezidenta Obamu a světové lídry, aby odsoudili Hamás za zneužívání dětí jako lidských štítů.

A žádám americkou veřejnost, aby se postavila pevně za lid Izraele, který nyní znovu bojuje o přežití, a za ty trpící obyvatelé Gazy, kteří odmítají teror a žádají mír.

Vraťme dětské oběti zpět do nejtemnějších koutů historie a pracujme společně na jasnější budoucnosti s těmi, kteří volí život. Arabové a Židé společně – všichni jsme Abrahámovými dětmi.

*Elie Wiesel, nositel Nobelovy ceny míru,
z angličtiny přeložil Jakub Stránský*

**Terezínská
iniciativa**

Vydává Terezínská iniciativa, Jáchymova 3, Praha 1. Telefon: 222 310 681, e-mail: terezinskainiciativa@cmail.cz.

Redakční rada: Eva Fantová, Doris Grozdanovičová, Anna Lorencová, Michal Stránský, Michaela Vidláková

Bankovní účty: v CZK: 59433011/0100, v USD: 348331234555011/0100

Číslo 71 vyšlo v srpnu 2014.

MK ČR E 10779